

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi

<https://doi.org/10.37093/ijisi.1480904>

Kelime Çağrışım Testi ve Bilişsel Haritalama Tekniğinin Görgül Bir Çalışma Üzerinden İncelenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsü

Mehmet Karasu *

Öz

Kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan araştırma teknikleri arasındadır. Bu çalışmada nitel yöntemlerde postpozitivist yaklaşımda ele alınabilecek bu iki araştırma tekniğinin görgül bir araştırma üzerinden değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda 130 üniversite öğrencisinin üniversite kampüsüne dair çağrışimleri ve bilişsel haritaları, sırasıyla kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği ile incelenmiştir. Kelime çağrışım testi verileri IRAMUTEQ programı aracılığıyla prototip analizi ve benzerlik analizine; bilişsel haritalama sürecinden elde edilen veriler ise bilişsel haritaların çözümlenmesine tabi tutulmuştur. Her iki teknikten elde edilen sonuçlar yurtlar, sahil, fakülteler ve hastane gibi mekânların ortak bir şekilde vurgulandığını göstermektedir. Kelime çağrışım testi, kampüsün büyüklüğü, Van Gölü, sosyal ilişkiler ve kampüsle ilgili sorunları vurgularken, bilişsel haritalarda kampüs yolları, otobüs durakları, yemekhane, üniversite girişi ve Alle Yolu gibi öğeler belirgin hâle gelmiştir. Sonuçlar bu iki tekniğin bir arada kullanılmasının araştırma konusuna dair sözel ve görsel dillere ilişkin bütünsel bir perspektif sunmaya son derece yardımcı olduğunu göstermektedir. Ayrıca her iki tekniğin biliş ve duygulanıma ilişkin kapsamlı bilgiler yanı sıra temsil nesnesine dair deneyimlerin doğrudan ya da dolaylı ipuçlarını sunduğu gözlenmiştir. Kelime çağrışım testi katılımcıların temsil nesnesiyle nasıl ilişki kurduklarını ve temsil nesnesine dair anlayışlarını inşa etmek için neleri seçtiklerini ortaya koyarken; bilişsel haritalar temsil nesnesinin belirli yanlarının nasıl önceliklendirildiğini anlamaya olanak tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelime çağrışım testi, bilişsel haritalama, bilişsel harita, araştırma teknikleri, yöntem, üniversite kampüsü

Cite this article: Karasu, M. (2024). Kelime Çağrışım Testi ve Bilişsel Haritalama Tekniğinin görgül bir çalışma üzerinden incelenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsü. *International Journal of Social Inquiry*, 17(2), 305–327. <https://doi.org/10.37093/ijisi.1480904>

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalı, Van, Türkiye.
E-posta: karasumehmet@yyu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6620-2807>

Article Information

Received 8 May 2024; Revised 10 August 2024; Accepted 21 August 2024; Available online 30 August 2024

This is an open access article under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial Licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
© 2024 The Author. Published by Institute of Social Sciences on behalf of Bursa Uludağ University

Investigation of Word Association Test and Cognitive Mapping Technique Through an Empirical Study: Van Yüzüncü Yıl University Zeve Campus

Abstract

The word association test and cognitive mapping technique are among the research techniques widely used in the social sciences. This study aims to evaluate these two research techniques, which fall under the postpositivist approach to qualitative methods, through an empirical study. This study used the word association test and the cognitive mapping technique, respectively, to analyze the associations and cognitive maps of 130 undergraduate students. We subjected the data from the word association test to prototype and similarity analysis through IRAMUTEQ, and analyzed the cognitive maps obtained from the cognitive mapping process. The results from both techniques consistently highlight key locations such as dormitories, the beach, faculties, and the hospital. The word association test emphasized aspects like the size of the campus, Lake Van, social relations, and campus-related issues. In contrast, the cognitive maps focused on different features, including campus roads, bus stops, the dining hall, the university entrance, and Alle Road. The results showed that the combination of these two techniques is extremely helpful in providing a holistic perspective of the research topic in relation to verbal and visual languages. We also observed that both techniques provide comprehensive information about cognition and affect, as well as direct or indirect cues of experience with the representation object. The word association test reveals how participants relate to the representation object and how they construct their understanding of it, while cognitive maps help us understand the prioritization of certain aspects of the representation object.

Keywords: Word association test, cognitive mapping, cognitive map, research techniques, methodology, university campus.

1. Giriş

İnsan davranışlarının sistematik yollarla incelenmesi bilimsel bilgi üretiminin en temel özelliklerindedir. Araştırmacılar araştırma problemlerine uygun olarak nicel, nitel ya da karma yöntemleri tercih ederek çalışmalarını yürütürler. Bu yöntemler çoğu durumda araştırmaların temel amacını oluşturmaz, ancak temel amacın gerçekleştirilmesi için son derece önemli bir role sahiptir. Örneğin nicel yöntemlerde değişkenler arası nedensel ilişkileri araştırmak için deneysel ve yarı-deneysel desenlere; grupları karşılaştırmak, ilişkileri bulmak, tahmin ya da betimleme yapmak için deneysel olmayan araştırmalara (karşılaştırma, ilişkisel ve betimsel çalışmalara) başvurulur (Gliner vd., 2009/2015). Diğer yandan insan deneyimini bağlam içinde ve kendi öznelinde incelemek için nitel yöntemler (Karasu & Peker-Dural, 2023) elverişlidir. Nitel yöntemler çeşitli postülatlara (bilgiye yaklaşım, araştırmacı-katılımcı ilişkileri, aksiyoloji gibi) göre postpozitivist, inşacı-yorumsamacı, eleştirel-dönüştürücü ve postmodern-postyapısalcı yaklaşımlarla uygulanmaktadır (Bu yaklaşımların detaylı açıklamaları için bkz. Karlıdağ, 2023). Bu çalışmada postpozitivist yaklaşımda ele alınabilecek iki araştırma tekniğinin (kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama) görgül bir araştırma üzerinden incelenmektedir.

Kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan araştırma teknikleri arasındadır (Deese, 1965; Lynch, 1960; Kitchin, 1994). Kelime çağrışım testi sözel, bilişsel haritalama tekniği görsel olarak araştırma konusunu incelemeyi olanaklı kılmaktadır. Diğer bir anlatımla ilk teknik sözel dilin; ikinci teknik görsel dilin çıktılarını yansıtmaktadır. Bu durum araştırma konusuna dair bütüncül bir perspektif sunma olanağını içermektedir. Ancak bu iki tekniğin görgül bir çalışmaya dayalı olarak yöntemsel açıdan değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu iki tekniğin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi, kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniklerine yeni ufuklar

kazandırarak insan davranışlarının farklı yollarla ve bütünsel olarak ele alınabilmesine katkı sağlayabilir. Kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği öne çıkan özellikleri açısından aşağıda özetlenmektedir.

1.1 Kelime Çağrışım Testi

Kelime çağrışım testi (word association test) araştırılan temsil nesnesine¹ yönelik ilişkili sözcüklerin keşfedilmesini esas alan sözel çağrışım görevlerinden geliştirilmiş bir tekniktir (Doise vd., 1993). Bu teknik ile incelenen temsil nesnesine dair sözcükler, sözcük grupları ve cümleler bir araya getirilerek temsil nesnesine dair öğeler keşfedilmektedir (Lahlou & Abric, 2011). Klasik bir kelime çağrışım testi görevinde, katılımcılardan, bir temsil nesnesi verildikten sonra kendiliğinden akıllarına gelen ilk kelimeleri yazmaları istenir; yanıtlar üzerinde herhangi bir kısıtlama olmadığında bu bir serbest çağrışım görevidir. Katılımcının yanıtları son derece heterojen olabilir; bu yanıtlar katılımcının özelliklerine, çağrışım yönergesine ve temsil nesnesinin özelliklerine bağlı olabilir (de Deyne & Storms, 2014).

Kelime çağrışım testinin uygulanması, analizi ve anlaşılması kolaydır. Dahası kelime çağrışım testi istatistiksel kalıplara dayalı tekniklere kıyasla katılımcıların düşünce içeriğine yaklaşmak için elverişlidir (de Deyne & Storms, 2014). Diğer bir deyişle kelime çağrışım testi katılımcının araştırılan konuya dair yaklaşımını keşfetmek için etkili bir tekniktir. Bu da tekniğin bilişsel öğeleri keşfetmede yararlı olduğuna işaret etmektedir. Kelime çağrışım testinde katılımcılar çağrışımları belleklerinden geri çağırarak bunlar arasından seçim yapmaktadırlar. Bu bilişsel süreç biyolojik bir zeminde ilerlemektedir. Örneğin kelime çağrışım sürecinde beynin Broca alanında ve kelimeleri artiküle etmekle ilişkili örtük motor hareketlerden sorumlu premotor ve serebellum bölgelerinde aktivasyon artmaktadır (Simmons vd., 2008). Bu bilgiler kelime çağrışım sürecinde nöral bağlantılarının çoklu bir işleyişe sahip olduğunu göstermektedir.

Kelime çağrışım testleri birçok farklı şekilde uygulanabilmektedir. Nitel yönelimli çalışmalarda ise genellikle serbest ya da hiyerarşik çağrışımlar şeklinde uygulanmaktadır. Serbest çağrışımlar, temsil nesnesine ilişkin ifade edilen sözcüklerin frekanslarını ve kendiliğinden ortaya çıkma sıralamasını esas alırken, hiyerarşik çağrışımlar temsil nesnesine ilişkin belirtilmiş sözcüklerin katılımcılar için önem derecesine göre sıralanmasını esas almaktadır (Dany vd., 2015; Lo Monaco vd., 2017). Bir çalışmada ikisinden birini tercih etmek yerine iki tekniğin bir arada kullanılması tavsiye edilmektedir (Dany vd., 2015).

Kelime çağrışım testi sosyal temsiller araştırmalarından sıklıkla kullanılmaktadır. Sosyal temsiller, Sergie Moscovici tarafından sosyal psikoloji alan yazınına kazandırılmıştır. Moscovici'ye göre sosyal temsiller, sosyal düzeni ve iletişimi sağlayan paylaşılan değerler, inançlar, görüşler, imajlar, kavramlar, uygulamalar ve anlamlardır (Moscovici, 1963; 1973). İnsanlar herhangi bir konuya dair paylaşılan temsilleri ile bilinmeyen, aşına olunmayan ve karmaşık olanı bilindik ve tanıdık hâle getirerek, o konuya dair belirsizlik hissi oluşturan deneyimlerini görece daha belirli hâle getirirler (Moscovici, 2000). Dahası sosyal temsiller, başkalarıyla iletişim kurmalarına ve yaşadıkları dünyayı anlayıp yorumlamalarını sağlar (Moscovici, 1984). Çoğu zaman gündelik deneyimler ve yaygın bilgi-iletişim kanallarında oluşturulan sosyal temsiller karar alma ve davranma süreçlerine katkı sunarlar (Moscovici,

¹ Temsil nesnesi, araştırılan konuyu gösteren ipucu, uyarıcı sözcük ya da kavram anlamında kullanılmaktadır.

1988). Sosyal temsiller merkezi ve çevresel olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır: Merkezi sistem kolektif belleğe ve grubun tarihine bağlanırken, çevresel sistem bireysel deneyimlerin ve geçmişin bütünleştirilmesini sağlar (Abric, 1993; Rateau vd., 2012). Merkezi sistem homojenliğini sağlarken, ikincisi heterojenliğini mümkün kılar. Dolayısıyla, merkezi sistem görece olarak sabittir ve güncel gelişmelere çok duyarlı değildir. Çevresel sistem ise daha esnek, güncel gelişmelerden ve etkileşimlerden kolayca etkilenebilir (Moliner & Abric, 2015). Kelime çağrışım testleri herhangi bir konuya dair sosyal temsillerin keşfedilmesinde son derece etkili araçlardandır. Bu testler yoluyla temsil nesnesinin merkeziliği ya da çevreselliği tespit edilebilmektedir.

Kelime çağrışım testlerinden elde edilen veriler sıklıklarına, temalarına, önem ve sıklık sıralarına (prototip analizi), aralarındaki bağlantılarına (benzerlik analizi) göre analiz edilebilir. Ayrıca araştırma amacına göre anahtar kelime çiftlerine verilen yanıtlar arasındaki ortak kelime sayısı ve sıralaması ölçülebilir. Burada O'dan (*tamamen ilgisiz*) 1'e (*mükemmel ilişki*) doğru bir ilişkisellik katsayısı elde edilebilir (Garskoff & Houston, 1963). Hatta kelime çağrışım testinden elde edilen veriler çeşitli testler ile çeşitli analizlere tabi tutulabilir.

1.2 Bilişsel Haritalama

Bilişsel haritalama (cognitive mapping) kavramı başlangıçta nitel bir teknik olarak kullanılmamaktaydı. İlk kullanımlarına göre bilişsel haritalama, günlük mekânsal çevrelerin göreceli konumları ve niteliklerine dair bilgileri bir araya getirme, düzenleme, depolama, hatırlama ve kullanma gibi becerileri içeren psikolojik süreçlerdir (Downs & Stea, 1973, 1977; Kitchin, 2015). Bilişsel haritalama sahip olduğumuz herhangi bir nesneden ziyade meşgul olduğumuz bir *işlem*dir. Bilişsel haritalama ile etrafımızdaki dünyayı kavrarız (Downs & Stea, 1977; Kaplan, 1973). Daha açık bir tarifile, çeşitli gündelik durumlarda örneğin alışveriş merkezine giderken, bir tatil için rota oluştururken ya da yeni taşındığımız bir bölgeyi tanımaya çalışırken nasıl hareket edeceğimiz konusunda bilişsel haritalamadan yararlanırız.

Bilişsel haritalama işleminin ürünü bilişsel haritalardır. Bilişsel haritalar ilk olarak psikolog Edward C. Tolman'ın (1948) labirent üzerinde sıçanların mekânı nasıl öğrendiklerini araştırdığı çalışmalarda anılmıştır. Bu çalışmalardan birinde Tolman ve Honzik (1930) yiyecek ödülünün aniden ortadan kaldırılması ya da ödülün aniden verilmesinin öğrenme üzerindeki etkisini iki sıçan grubu (biri ödüllü labirentte koşan, diğeri ödüksüz labirentte koşan) üzerinde yaptıkları deneylerle incelemişlerdir. Bu çalışmalarda gizil öğrenmenin (latent learning), diğeri bir deyişle ödül olmadığında bile öğrenmenin gerçekleşebileceğinin kanıtları gözlenmiştir. Sıçanlar ödülün bağımsız olarak mekânın özelliklerini öğreniyor gibi görünmektedir.

Tolman'ın tipik labirent deneylerinde aç bir sıçan labirentin giriş kısmına bırakılır ve labirentin sonuna yerleştirilen yiyecek kutusuna erişmek için çeşitli karmaşık yollar ve çıkmaz sokaklarda dolaşmasına müsaade edilir. 24 saatte bir tekrarlanan bu işlem sonucunda hayvan çıkmaz sokaklara daha aza girmeye başlar, labirentin girişinden yemek kutusuna varışı arasında daha az zaman geçirir hâle gelir. Tolman bu öğrenme sürecinde sıçanların bilişsel haritalarını oluşturmak için önemli uyarıcıları aktif bir şekilde aradıklarını ifade etmektedir (Tolman, 1948).

Hayvan deneylerinden elde edilen bu sonuçlardan sonra, şehir plancısı Kevin A. Lynch, bilişsel harita kavramını doğrudan kullanmaksızın ancak Tolman'ın işaret ettiği biçime oldukça

yakın bir tarzda, insanların yaşadıkları şehirlere ilişkin imgelerini araştırmıştır. Bu çalışmanın birinci kısmında az sayıda kentli insana yaşadıkları kente dair birtakım sorular yöneltilmiş ve bu insanlardan yaşadıkları kenti çizmeleri istenmiştir (Lynch, 1960). Kentin çiziminin istendiği örnek yönerge şöyledir:

Sizden Boston merkezinin, Massachusetts Bulvarı'ndan içeriye veya şehir merkezine doğru geliyormuş gibi hızlı bir haritasını yapmanızı istiyoruz. Haritayı sanki bir yabancıya şehrin hızlı bir tarifini yapıyormuşsunuz gibi bütün ana özellikleri kapsayacak şekilde yapın. Sizden doğru bir çizim beklemiyoruz, sadece gelişigüzel bir taslak olması yeterlidir. [Görüşmeci harita çizilirken notlar alacaktır]. (Lynch, 1960, s. 141).

Lynch, insanların Boston, Jersey City ve Los Angeles şehirlerine dair bilgilerini beş öğeden oluşan zihinsel haritalarla oluşturduklarını ileri sürmüştür: (1) Sokak, kaldırım gibi unsurları içeren yollar; (2) kıyı şeridi, duvarlar gibi kenarlar/sınırlar; (3) kentin büyük bölümlerini içeren bölgeler; (4) kolayca tanınabilen, noktasal referansları ya da nesnelere içeren yer işaretleri ve (5) kesişme noktaları gösteren odak noktaları/düğümlemleridir. Lynch'in bu klasik çalışması, sonraki süreçte pek çok kentin zihinsel haritalarının incelendiği araştırmalara öncülük etmiştir (Gulick, 1963; Milgram vd., 1972; Milgram & Jodelet, 1976). Örneğin Lübnan'ın Trablus kentinde yaşayan 35 kişiden kentin bir haritasını çizmeleri ve önemli özelliklerini listelemeleri istenmiştir. Katılımcılar en çok Tell, Kubbah, Ebu Samra ve Mina, gibi şehrin merkezi bölümlerini ve mahallelerini en sık olarak ifade etmişlerdir (Gulick, 1963). Yine Milgram ve meslektaşları (1972) New York'un temsillerini araştırdıkları klasik çalışmalarında, New York'un beş ana bölgesi olan Bronx, Brooklyn, Manhattan, Queens ve Staten Island arasında en iyi bilinenin Manhattan olduğunu göstermişlerdir. Benzer şekilde, Paris'in zihinsel temsillerinin incelendiği çalışmada, Seine Nehri, Zafer Takı ve Eyfel Kulesi gibi turistik unsurların öne çıkarıldığı gözlenmiştir. (Milgram & Jodelet, 1976). Görüldüğü üzere, bilişsel haritalama tekniği ile insanların bir kentte paylaştıkları ve öncelik verdikleri temsiller rahatlıkla keşfedilebilmektedir.

Bilişsel haritalar çizim özelliklerine çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Harita türleri Göregenli (1985) ve Bilgin'in (1999) çalışmalarına dayanarak özetlenmiştir: Grafik stil, öğelerin çizgilerle birbiriyle bağlantılandırıldığı, kavşakların, yolların vurgulandığı bilişsel haritalardır. Bu haritalar topografik haritalara benzemektedir. Dizisel stil öğelerin bir tesbihin taneleri gibi bir dizi hâline kâğıda sıralandığı bilişsel haritalardır. Blok stil öğelerin öbek öbek, bloklar hâlinde çizildiği ancak öğeler arasında bağlantılar kurulmadığı bilişsel haritalardır. Sembolik/ikonik stil, öğelerin imgesel ve sembolik anlamlarla ifade edildiği bilişsel haritalardır. Eğitim düzeyi yükseldikçe grafik stil haritaların çizilme oranı artma; eğitim düzeyi azaldıkça dizisel ve blok stil haritaların çizilme oranı azalma eğilimindedir (Karakuş, 2007; Südaş & Öz, 2018). Harita çizim stillerinin sayısı ihtiyaca göre çeşitlendirilebilmektedir.

Bilişsel haritalardan elde edilen veriler araştırma amaçlarına göre farklı şekillerde analiz edilebilir. Örneğin bilişsel haritalardaki çizimlerin doluluk düzeyi (miktar), çizilen öğelerin neler olduğu (içerik), hatalı ve eksik çizimlerin neler olduğu, örneklem özelliklerine (yaş, meslek, eğitim düzeyi gibi) göre çizim stilleri gibi birçok parametre kullanılabilir (Bilgin, 1999).

Bilişsel haritalama tekniğinin tarafımızca farklı araştırma konularına uyarlandığı çeşitli çalışmalar bu tekniğin zengin olanaklılığını göstermektedir. Örneğin gençlerin Türkiye'ye dair sosyal temsillerini çeşitli farklılıklar (örn. coğrafi, etnik ve siyasi) açısından bilişsel haritalama tekniği ile inceleyen bir çalışmada (Peker-Dural vd., 2018), Türkiye'nin coğrafi olarak Batısı,

Doğusu ve Güneydoğusundaki çeşitli üniversitelerden 461 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların bilişsel haritalarındaki öğeler somut (coğrafi) ve soyut (sembolik) özelliklerine göre gruplandırılarak analiz edilmiştir. Buna göre, çalışmada dağlar, denizler, anıtlar gibi somut öğelerin; sembolik olarak Türkiye'nin coğrafi olarak Doğu ve Batısının farklı imgeler, metaforik öğelerle ifade edildiği tespit edilmiştir. Sembolik öğelerin Türkiye'deki toplumsal ayrımlara, eleştirilere ve taleplere ayrıldığı gözlenmiştir. Bu çalışmada bilişsel haritalama tekniği ile insanların Türkiye'ye dair temsillerinin sadece mekânsal ve kültürel yanlarını keşfetmek olanaklı hâle gelmemiştir, aynı zamanda temsillerin oluşumunda mekânsal ve kültürel özelliklerin karşılıklı etkileşim içinde nasıl kullanıldıkları açıkça tespit edilmiştir.

İstanbul'un görsel ve metaforik olarak nasıl temsil edildiğini bilişsel haritalama tekniği ve metafor analizi tekniği ile incelenen bir başka çalışmada (Karasu vd., 2023), İstanbul'da öğrenimlerine devam eden 158 lisans öğrencisiyle gerçekleştirilen çalışmadaki çizimler, İstanbul'un sosyal temsillerinin, şehrin sosyo-kültürel çeşitliliği, mekânsal özellikleri, tarihsel geçmişi, güncel sorunları ve insanların bu şehirdeki günlük faaliyetleri gibi faktörlerin karşılıklı etkileşimlerinden meydana geldiğine işaret etmektedir. Nitekim katılımcıların çizimlerinde İstanbul turistik, tarihsel ve kültürel panoramasına, İstanbul'un sorunlarına ve İstanbul'da yaşayanların gündelik davranışlarına dair temalar öne çıkmıştır. Bu yönleriyle bilişsel haritalar karmaşık kentsel deneyimi yansıtan araçlar olarak işlev görmüşlerdir (Bkz. de Alba, 2011; de Alba & Dargentas, 2015).

Bilişsel haritalama tekniği kıtaların, ülkelerin, şehirlerin, ilçelerin ya da kamusal mekânların bilişsel haritalarını çıkarmak için kullanılabileceği gibi (Göregenli vd., 2013; Karakuş, 2007; Sudas & Gokten, 2012), sosyo-politik yanları belirgin, daha küçük ölçekli mekânlar için de kullanılabilir. Nitekim Karasu ve meslektaşları (2024) farklı deneyim gruplarından (hapishane deneyimi olan katılımcılar, hapishane deneyimi olmayan ancak mahkûm yakını olan katılımcılar ve ne hapishane deneyimi ve ne de mahkûm yakını olmayan katılımcılar) 50 katılımcıyla hapishane temsilleri üzerine yürüttüğü çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşmelerin yanı sıra bilişsel haritalama tekniğini de kullanmışlardır. Bu çalışmada katılımcıların izolasyon deneyimi, hapishanelerin makro ve mikro mekânsal özellikleri (avlu, koğuş planları, ranza, kişisel eşyalar gibi) gibi sosyo-mekânsal özelliklerde ortaklaştığı görülmüştür. Hapishane temsillerinde hapishanelere dair doğrudan deneyimlerin, hapishanelerin mekânsal özelliklerinin ve gündelik iletişim kanallarında oluşan üretimlerin kurucu rollerde olduğu anlaşılmıştır. Mekânsal unsurların, mahkûmların gündelik hâllerinin ve bir mekân olarak hapishanelerin fiziksel ve sosyal koşullarının bilişsel haritalarda daha açık bir şekilde gösterilmiştir (Bkz. Arruda, 2015).

Bilişsel haritalama tekniğinin gruplar arası ilişkiler konusunda araçsallaştırıldığı bir başka çalışmada (Karasu vd., 2017) Ermenistan'daki Sivil Toplum Kuruluşu (STK) çalışanlarının ve gençlerin Türkiye-Ermenistan ilişkilerine dair görüşleri incelenmiştir. 109 katılımcıyla hem yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış hem de bu katılımcılara bilişsel haritalama tekniği uygulanmıştır. Sonuçlar STK çalışanlarının ve genç katılımcıların iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesi için iletişim kurmaları gerektiğine inandıklarını göstermesinin yanı sıra, 1915 ve öncesinde meydana gelen trajik gelişmeleri ve iki ülke arasındaki güncel sorunları Türkiye'nin coğrafi ve mekânsal öğeleriyle harmanlayarak temsil ettiklerine işaret etmektedir. Örneğin bu çalışmada Ermeni katılımcıların bilişsel haritalarına en sık çizdiği öge coğrafi bir nesne olarak Ağrı Dağı (Ermenicedeki kullanımıyla Ararat) olmuştur. Ancak Ağrı Dağı coğrafi bağlantılarından

ziyade afektif ve sembolik bağlantıları ile öne çıkarılmıştır. Bu bağlantılar Ermeni katılımcıların kimlik inşa süreçlerinde ve Türkiye-Ermenistan arasındaki çatışmalı ilişkilerde bütünlüklü ve net bir anlatı sunan bir simgeye dönüştürülmesine tekabül etmektedir.

Bu konudaki bir diğer çalışmada ise Türkiye ve Ermenistan'daki gençlerin Türkiye-Ermenistan ilişkilerine dair temsilleri karşılaştırmalı olarak bilişsel haritalama tekniği kullanılarak araştırılmıştır (Karasu vd., 2020). Ermenistan'da Erivan ve Gümrü ile Türkiye'de İzmir ve Manisa şehirlerinden toplam 280 katılımcıya bilişsel (zihinsel) haritalar çizdirilmiştir. Sonuçlar iki ülke arasındaki çatışmalı ilişkilerin temsillerinde coğrafi ve tarihsel öğelerin bir arada kullanıldığını göstermektedir. Örneğin Türkiye'deki gençler siyasi ve coğrafi sınırlarını vurgulayarak sıklıkla Türkiye imajını/haritasını çizmişlerdir. Bu imaj iki ülke arasındaki sorunlarda Türkiye lehine birlik, vatanseverlik ve güvenlik temalarına dair paylaşılan (sosyal) temsilleri vurgulamaktadır.

1.3 Mevcut Araştırma

Bu çalışmada yukarıda özetlenen kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniklerinin incelenmesi görgül bir araştırma üzerinden yapılmaktadır. Bu kapsamda Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden (Van YYÜ) bir grup öğrencinin üniversite kampüsüne dair çağrışımları ve bilişsel haritaları, sırasıyla kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği ile incelenmiştir.

2. Yöntem

Bu çalışmada, nitel yöntemler kullanılarak postpozitivist bir yaklaşım benimsenmiştir. Postpozitivist yaklaşımda, sosyal gerçekliğin doğrulanabilir olduğu, kusurlu ya da olasılıklı olsa da anlaşılabilir bir yapıda olduğu kabul edilir. Ayrıca, araştırmacının sistematik bir araştırma prosedürünü nesnel olarak uygulayabileceği varsayılır. Postpozitivist yaklaşım genellikle tümdengelsel metodolojiye ve ölçülebilir verilerle çalışmaya odaklanmaktadır (Karlıdağ, 2023). Bu çalışmada, sosyal ve mekânsal yönleriyle Van YYÜ kampüsüne dair öğrenci çağrışımları ve bilişsel haritalar nitel yöntemlerle incelenmiştir.

2.1 Katılımcılar

Çalışmaya Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde öğrenimlerine devam eden toplam 130 üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılara kolayda örnekleme tekniğiyle erişilmiştir. Katılımcıların 89'u kadın, 41'i erkektir ve yaş ortalamaları 23.58'dir ($SS = 3.854$).

2.2 Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların cinsiyet, yaş, kampüsü aktif olarak kullanma süresi, güncel ikamet yeri (kampüs içi, kampüs dışı) bilgilerinin öğrenildiği ve araştırmacı tarafından hazırlanmış formdur.

Hiyerarşik Kelime Çağrışım Testi. Katılımcılardan Van YYÜ ile ilgili temsillerin içeriğini ve yapısını keşfetmek için "Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsü" denildiğinde kendiliğinden akıllarına gelen ilk dört kelimeyi yazmaları istenmiştir. Daha sonra, serbest çağrışımlarına göre belirtilen bu kelimeler, katılımcılar açısından azalan önem derecesine göre

sıralatılarak hiyerarşik çağrışım verileri elde edilmiştir (Dany vd., 2015; Lo Monaco vd., 2017). Serbest çağrışım yerine hiyerarşik çağrışımın tercih edilmesinin temel nedeni, temsil nesnesine dair çağrışımların katılımcılar tarafından kendiliğinden sıralamasından ziyade katılımcılar için önem derecesine göre sıralamalarının esas alınmasıdır.

Bilişsel Haritalama Formu. Katılımcıların Van YYÜ Zeve Kampüsü'ne ilişkin bilişsel haritalarını anlamak için kullanılan A3 boyutunda boş ve beyaz bir sayfadır. Katılımcılara "Sizden Van YYÜ Zeve Kampüsünü bir bütün olarak hayal etmenizi istiyoruz. Kampüsün girişinden içeriye geliyormuş gibi hızlı bir haritasını yapmanızı istiyoruz. Haritayı sanki bir yabancıya kampüsün hızlı bir tarifini yapıyormuşsunuz gibi bildiğiniz, tanıdığınız bütün ana özellikleri kapsayacak şekilde önünüzdeki kâğıda çizin. Sizden doğru ve güzel bir çizim beklemiyoruz, sadece gelişigüzel bir taslak olması yeterlidir." yönergesi aktarılarak kampüsün bilişsel haritaları çizdirilmiştir. Bu yönerge bilişsel haritalama çalışmalarında klasik olan Lynch'in (1960) araştırmasında kullandığı yönergenin, araştırmamız bağlamına uyarlanmış şeklidir. Veri toplama araçları ekler bölümünde sunulmuştur.

2.3 İşlem

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden etik kurul onayı alınmıştır (07/09/2023 tarih ve 2023/23-09 sayılı kararı). Verileri toplamaya başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamıyla ilgili kısa ve anlaşılır tanıtıcı bilgiler Onam Formu eşliğinde verilmiştir. Ardından katılımcılara, bilişsel haritalama yönergesi aktarılarak, çizim için ortalama 30 dakikalık bir süre verilmiştir. Çizim tamamlandıktan sonra demografik bilgi formu ve hiyerarşik kelime çağrışım testi yöneltilerek araştırma Çalışma Sonrası Bilgilendirme Formu ile sonlandırılmıştır. Bilişsel haritalama uygulamasında kurşun kalem ve silgi kullanılmıştır. Veriler, araştırmacı tarafından yüz yüze uygulamalar yoluyla birebir ya da grup şeklinde toplanmıştır. Uygulamalar gönüllü katılımcılarla yürütülmüştür ve bir uygulama yaklaşık 35 dakika sürmüştür.

2.4 Analiz

Demografik bilgi formu ve bilişsel haritalama sürecinden elde edilen veriler, SPSS 22 ile betimleyici analizlere ve bilişsel haritaların çözümlenmesine (Bilgin, 1999); hiyerarşik kelime çağrışım testi verileri ise IRAMUTEQ programı aracılığıyla prototip analizi ve benzerlik analizine tabi tutulmuştur (Vergès, 1992).

Bilişsel haritaların çözümlenmesi, bilişsel haritalarda çizilen ya da yazı ile ifaden öğelerin neler oldukları, bu öğelerin nitelikleri (fonksiyonel, estetik gibi) çizime hangi noktadan başladığı (önce nelerin çizildiği) özelliklerine göre yapılmıştır. Prototip ve benzerlik analizlerine başlamadan önce ise veri seti titiz bir incelemeden geçirilmiştir. Bu aşamada orijinali iki sözcüklü olan temsil nesnelere tek sözcükle ifade edilenler iki sözcüklü versiyona dönüştürülmüş ("göl" yerine "Van gölü", "alle" yerine "alle yolu"² gibi), benzer anlamlardaki sözcükler ortak kullanıma çevrilmiş, aynı sözcüğün tekil ve çoğul versiyonları daha sık ifade edilen versiyonuna dönüştürülerek sözbirimleştirme (lemmatization) işlemi yapılmıştır. Rafine edilen kelimeler

² Üniversitenin merkezinde yer alan, geniş, düz ve uzun yoldur.

Open Office programında çağrışım sırasına göre yazıya dökülmüş, ardından IRAMUTEQ programı kullanılarak prototip analizi ve benzerlik analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların kampüsle ilişkilerine dair betimleyici istatistiklere bakıldığında, kampüsü aktif olarak kullanma süreleri medyan değeri 27 aydır ($M = 32.06$, $SS = 19.50$). Katılımcıların %52,3'ü kampüste kalırken; %47,7'si kampüs dışında kalmaktadır.

3.1 Kelime Çağrışım Testi Sonuçları

Hiyerarşik kelime çağrışım testinden elde edilen kelime frekansları incelendiğinde, sahil ($f = 62$), fakülte ($f = 41$), yurtlar ($f = 21$), büyük kampüs ($f = 20$), Van gölü ($f = 17$), hastane ($f = 16$), arkadaşlık ($f = 15$), kafe ($f = 15$), köpekler ($f = 13$) ve şehir merkezine uzaklık ($f = 11$) en sık kullanılan kelimelerdir (Bkz. Tablo 1). Toplamda 514 sözcük ifade edilmiştir.

Tablo 1

Kelime Çağrışım Testi Sonuçlarına Göre Kelimeler ve Sıklıkları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Sahil	62	Ulaşım zorluğu	10
Fakülte	41	Ders	8
Yurtlar	21	Kütüphane	8
Büyük kampüs	20	Boş arazi	7
Van gölü	17	Eğitim	7
Hastane	16	Etkinlikler	7
Arkadaşlık	15	Kalabalık	7
Kafe	15	Okul	7
Köpekler	13	Yeşillik	7
Merkeze uzaklık	11	Bölümüm	6
Soğuk	11	Öğrenciler	6
Alle yolu	10	Sosyalleşme	5
Otobüs durağı	10	Yollar	5

Not. 5 defadan daha az ifade edilen sözcükler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.1.1 Prototip Analizi Sonuçları

Prototip analizi, temsil nesnesiyle ilişkilendirilen kelimelerin sıklık ve önem sırasına göre incelenmesini sağlamaktadır. Bu analizde dört farklı bölümü kapsayan 2x2'lik bir matris sistemi kullanılmaktadır: (1) Merkezi çekirdek temsiller, yalnızca yüksek sıklıkta ifade edilen değil, aynı zamanda yüksek önem atfedilen kelimeleri içermektedir. Bu kelimeler temsillerdeki merkezi ve temel unsurları göstermektedir. (2) Birincil çevresel temsiller yüksek frekansa sahip ancak nispeten daha düşük önem atfedilen kelimelerdir. Bu kelimeler temsillerde ikincil öneme sahiptir. (3) İkincil çevresel temsiller, düşük sıklıkta ifade edilen ve aynı zamanda düşük öneme sahip olduğu düşünülen sözcüklerdir. Bu sözcükler temsilin daha az vurgulanan yönünü oluşturmaktadır. (4) Karşıt (zıt) unsurlar, düşük sıklıkta ifade edilen ancak yüksek önem atfedilen

sözcükleri içermektedir. Zıt unsurlar olarak adlandırılan bu sözcükler, tipik olarak temsil içinde karşıt noktalar veya ayırt edici özellikler sağlamaya hizmet eder (Özkan Demir, 2022). Merkezi çekirdek temsiller ve zıt unsurların genellikle birbirini tamamlamaktadır.

Prototip analizi kapsamında sıklık kriteri 2 olarak belirlenmiştir. Bu analizin sonuçları, merkezi çekirdek temsillerde 8 kelime ortaya çıkarmıştır. İfade edilme sıklıklarına göre sıralanan bu kelimeler arasında sahil ($f = 62$), fakülte ($f = 41$), yurtlar ($f = 21$), Van Gölü ($f = 17$), arkadaşlık ($f = 15$), merkeze uzaklık ($f = 11$), ulaşım zorluğu ($f = 10$) ve ders ($f = 8$) yer almaktadır. Merkezi temsillerde Van YYÜ Zeve Kampüsü doğal ve yapıli mekânlar (sahil, Van Gölü, fakülte, yurtlar), sosyal ve sorumluluklar ilişkiler (arkadaşlık, ders) ve problemlerle (merkeze uzaklık, ulaşım zorluğu) temsil edilmektedir. Zıt unsurlarda ise okul, eğitim, yeşillik, boş arazi, bölüm, sosyalleşme, yollar, hoca, kurak, sıra, yemekhane, kalitesiz eğitim, işlevsiz, gezi, güzel, sınıf, otobüs, yetersiz etkinlikler, dinamizm, yorgunluk ifadeleri yer almaktadır. Bu zıt unsurlar merkezi temsilleri tamamlayarak zenginleştirmektedir.

Birincil çevresel temsiller; büyük kampüs ($f = 20$), hastane ($f = 16$), kafe ($f = 15$), köpekler ($f = 13$), soğuk ($f = 11$), otobüs durağı ($f = 10$), alle yolu ($f = 10$) ve kütüphane ($f = 8$) iken; İkincil çevresel temsiller kalabalık, etkinlikler, öğrenciler, eski binalar, manzara, spor salonu, eğlence, Zeve (ilk-orta) okulu, karmaşa, minibüs, konser, ağaç, gelişmişlik, balık ekmek, sakin, market, doğa, rüzgâr ve duygudur (Bkz. Tablo 2). Birincil ve ikincil çevresel temsiller, merkez çekirdek temsillere ve zıt unsurlara kıyasla daha fazla heterojendir.

Tablo 2

Katılımcuların Van YYÜ Zeve Kampüsüne İlişkin Prototip Analizi Sonuçları

	Önem Derecesi < 2.46		Önem Derecesi > 2.46	
	Merkezi çekirdek temsiller		Birincil çevresel temsiller	
Sıklık > 7.76	sahil (62*; 2.4**) fakülte (41; 2.3) yurtlar (21; 2.2.) Van Gölü (17; 2.4) arkadaşlık (15; 1.7) merkeze uzaklık (11; 2) ulaşım zorluğu (10; 1.8) ders (8; 1.8)		büyük kampüs (20; 3) hastane (16; 2.7) kafe (15; 3.4) köpekler (13; 2.8) soğuk (11; 3) otobüs durağı (10; 3.2) alle yolu (10; 3.4) kütüphane (8; 2.9)	
	Karşıt (zıt) unsurlar		Birincil çevresel temsiller	
Sıklık < 7.76	okul (7; 2.4) eğitim (7; 1.3) yeşillik (7; 2) boş arazi (7; 2.4) bölümüm (6; 1.5) sosyalleşme (5; 1.8) yollar (5; 2) hoca (3; 2) kurak (3; 1.3) sıra (3; 2) yemekhane (3; 2.3)	kalitesiz eğitim (2; 1) işlevsiz (2; 1.5) güzel (2; 1.5) sınıf (2; 1.5) otobüs (2; 1) yetersiz etkinlikler (2; 1) dinamizm (2; 2) yorgunluk (2; 1)	kalabalık (7; 3.3) etkinlikler (7; 3) öğrenciler (6; 2.7) eski binalar (4; 2.7) manzara (4; 3) spor salonu (4; 2.8) eğlence (4; 3.5) Zeve okulları (3; 4)	karmaşa (3; 2.7) minibüs (3; 3) konser (3; 3.3) ağaç (3; 2.7) gelişmişlik (2; 2.5) balık-ekmek (2; 3) sakin (2; 2.5) market (2; 3) doğa (2; 2.5) rüzgâr (2; 3.5) duygular (2; 3)

Not. Parantez içi değerler sırasıyla "sıklık değeri" ile "önem derecesi değerini (1-4)" ifade etmektedir.

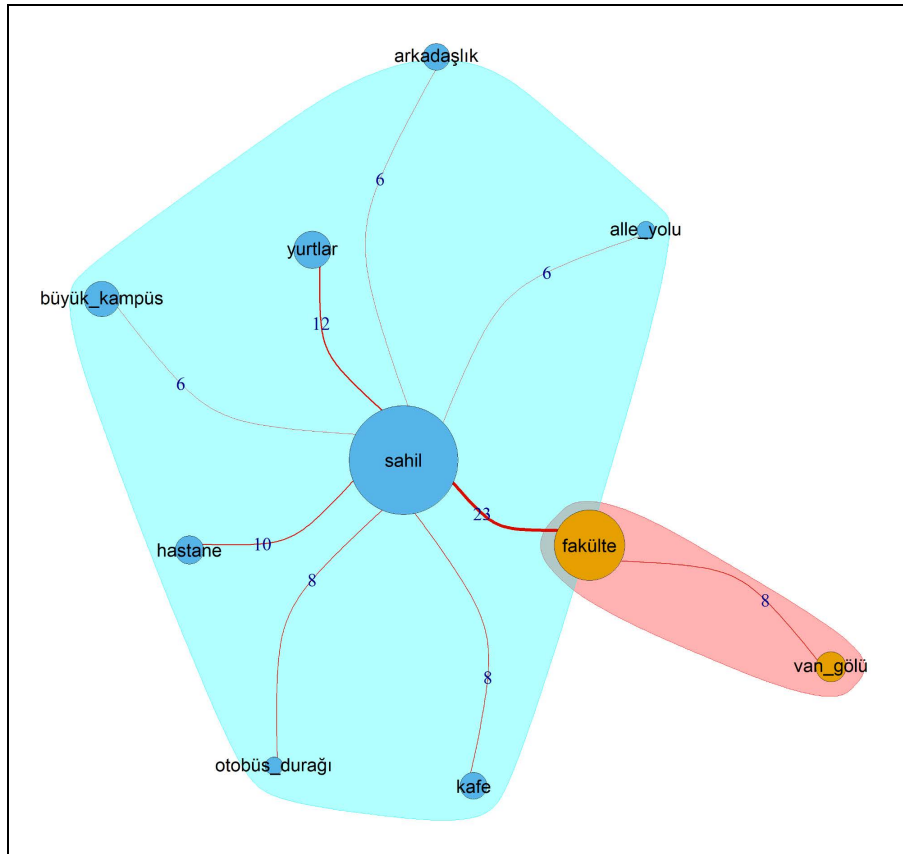
3.1.2 Benzerlik Analizi Sonuçları

Van YYÜ Zeve Kampüsü ile ilişkili temsiller arasındaki bağlantıyı incelemek için benzerlik analizi kullanılmış ve bu unsurların bir arada bulunma sıklığı ortaya çıkarılmıştır. Bu analiz, tek başına ve birbirleriyle bağlantılı olarak merkezi çekirdek ve çevre temsillerinde bulunan kelimelerin ilişkisel ağlarını tanımlamıştır. Şekillerdeki görsel temsiller, boyutları kelime ifadelerinin sıklığına karşılık gelen renkli şekiller ve halkalar içermektedir. Daha büyük halkalar, nispeten daha yüksek frekanslar gösteren kelimeleri kapsamaktadır. Ayrıca, bu kelimeleri birbirine bağlayan çizgilerin kalınlığı, birlikte oluşlarının gücünü ifade eder. Daha kalın çizgiler, ilgili terimler arasında daha belirgin bir birlikte bulunma derecesine işaret eder. Bu analitik yaklaşım, merkezi çekirdek temsiller arasındaki ilişkilerin dinamiklerine dair içgörüler sunarak hem bu merkezi kavramlar arasındaki etkileşime hem de çevresel temsiller ile bunların çekirdek muadilleri arasındaki ilişkilere ışık tutmaktadır (Kaşdarma, 2020).

Kenarlar eşik değeri 5 olarak belirlenerek yapılan benzerlik analizi sonuçları Şekil 1'de gösterilmiştir. Şekil 1, Van YYÜ Zeve Kampüsüne ilişkin temsillerin tematik olarak birbirine bağlı üç farklı grup hâlinde düzenlendiğini göstermektedir.

Şekil 1

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsü Benzerlik Analizi Sonuçları

"SAHİL" olarak ifade edilen kümede, "sahil" temsili öne çıkmakta ve bu temsil "fakülte," "yurtlar," "hastane" sıralı bir şekilde daha güçlü bağlantı kurmaktadır. Sahil ve fakülte arasındaki güçlü bağlantı ve fakülte ile Van Gölü arasındaki bağlantı Van YYÜ Zeve Kampüsü deneyiminin bu iki mekân üzerinden kurulduğuna işaret etmektedir. Bu üç sözcük merkezi çekirdek temsiller arasında da yer almaktadır. Özellikle sahil ve fakülte arasındaki bu bağ, öğrencilerin akademik

hayatları ile sosyal ve rekreatif alanlar arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin fakülteye olan ilgilerinin yalnızca akademik değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel faktörlerle de desteklendiğine işaret etmektedir. Van Gölü'nün kampüsle olan fiziksel ve sembolik bağlantısı, bu deneyimi daha da güçlendirmekte ve öğrencilerin kampüs algısının bu iki ana mekân üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

3.2 Bilişsel Haritalama Sonuçları

Katılımcıların bilişsel haritalarında belirttikleri öğeler sıklıklarına göre analiz edildiğinde en sık çizilen öğeler şunlardır: Yurt bölgeleri ($f = 232$), edebiyat fakültesi ($f = 113$), yollar ($f = 112$), sahil ($f = 110$), hastane ($f = 105$), eğitim fakültesi ($f = 78$), duraklar bölgesi ($f = 77$), yemekhane ($f = 77$), Van YYÜ girişi ($f = 69$) ve alle yolu ($f = 65$). Toplamda 2440 öğe çizilmiştir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3

Bilişsel Haritalardaki Öğeler ve Sıklıkları

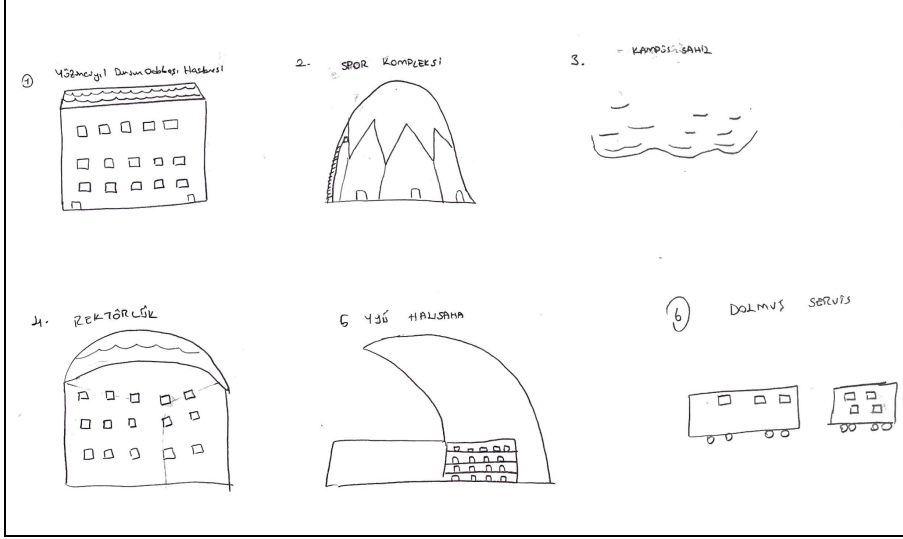
Öge	Frekans	Öge	Frekans	Öge	Frekans
Yurt Bölgeleri	232	Karayıpler Restoran	34	Fakülteler	14
Edebiyat Fakültesi	113	BİM	34	Konferans Salonu	13
Yollar	112	Ziraat Fakültesi	33	Komagene	12
Sahil	110	Sağlık MYO	33	Adli Tıp Kurumu	11
Hastane	105	Karaeski Kafe	33	Güzel Sanatlar F.	10
Eğitim Fakültesi	78	Rektörlük	31	Rektör Evi	10
Duraklar Bölgesi	77	Tıp Fakültesi	29	Konservatuar	10
Yemekhane	77	Veterinerlik Fakültesi	28	ATM	10
Van YYÜ Girişi	69	Zeve İlkokulu	27	Teras Kafe	9
Alle Yolu	65	Çim Saha	27	Tuşba Çarşısı	9
Spor Kompleksi	65	İİBF	25	Boş Alanlar	9
Kampüs Kafe	60	Sosyal Tesisler	22	PTT	8
Diş Fakültesi	60	Van Kedisi Evi	22	YUZEM	8
Kütüphane	59	A101	21	Kuaför	8
Güvenlik	58	Eczacılık-Mimarlık F.	19	Market	8
İlahiyat Fakültesi	53	Konuk Evi	19	Kantin	8
Lojmanlar	51	Mühendislik Fakültesi	19	Köpekler	7
Yeşil Alanlar	48	Ziraat Ev Yemekleri	17	Su Ürünleri F.	7
Şok Market	45	Halı Saha	16	Pizzacı	7
Starbucks Kafe	41	Fen Fakültesi	16	Açık Hava Sahnesi	7
Üniversite Cami	39	Van MYO	15	Turizm Fakültesi	5
Süphan Market-Kafe	36	Genç Ofis	15		

Not. 5 defadan daha az ifade edilen sözcükler tabloya dâhil edilmemiştir.

Katılımcıların bilişsel haritaları türlerine göre incelendiğinde en sık grafik stilin (%76,9) kullanıldığı; bunu dizisel stil (%16,9), blok stil (%3,8) ve sembolik/ikonik stilin (%2,3) takip ettiği görülmüştür. Bilişsel harita türlerine ilişkin örnekler aşağıda gösterilmiştir. Şekil 2, kampüse dair öğelerin birbiriyle ilişkilendirildiği grafik stil bilişsel haritayı; Şekil 3, kampüsteki mekânsallıkların bir sıra hâline gösterildiği dizisel stil bilişsel haritayı; Şekil 4, kampüsteki öğelerin birbirinden bağımsız şekilde çizildiği blok stil bilişsel haritayı; Şekil 5, kampüs içi mekânsallıkların ve deneyimlerin ikonik olarak gösterildiği sembolik/ikonik stil bilişsel haritayı göstermektedir.

Şekil 4

Blok Stil Bilişsel Harita Örneği

Not. Kadın, 23 yaşında, 36 ay, kampüste kalıyor

Şekil 5

Sembolik/İkonik Stil Bilişsel Harita Örneği

Not. Kadın, 24 yaşında, 30 ay, kampüste kalıyor

Bilişsel haritalardaki öğeler niteliklerine göre analiz edildiğinde, bu öğelerin başlıca iki kategoride çizildikleri anlaşılmaktadır: Fonksiyonel öğeler katılımcıların eğitim-öğretim faaliyetlerinden yararlandığı, barınma, yeme-içme, alışveriş ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlardır. Fakülte, kütüphane, yurt, zincir market ve kafe mekânlarına ilişkin çizimler fonksiyonel öğelerin başlıcalarıdır. Estetik öğeler ise katılımcılarda olumlu duygulanımlar bırakan çizimlerdir. Sahil bandı, yeşil alanlar estetik öğelerde öne çıkan çizimlerdir.

Her iki teknikten elde edilen sonuçlar, Van YYÜ Zeve Kampüsünün yurtlar, sahil, fakülteler, hastane gibi özelliklerinde ortaklaştığını göstermektedir. Farklılık olarak kelime çağrışım testinde kampüsün yüzölçümü olarak büyüklüğü, Van gölü, sosyal ilişkiler (arkadaşlık gibi) gibi çağrışımlar yanı sıra kampüse ilişkin problemlerin (kampüsün şehir merkezine uzaklığı, ulaşım sorunları [uzun kuyruklar, dolu ulaşım araçları gibi], kampüs ortamında başıboş dolaşan köpekler, soğuk hava koşulları, kalitesiz eğitim gibi) öne çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

Bilişsel haritalarda, kelime çağrışım testinden farklı olarak, kampüs içi yolların, durakların, yemekhanenin, üniversite girişinin ve Alle yolu gibi öğelerin vurgulandığı görülmektedir. Bu öğeler kampüsün zihinlerdeki bilişsel haritalarının kenarlar/sınırlardan (sahil bandı, Van gölü gibi), kampüsün büyük bölümlerinden (Alle yolu gibi), unsurları birbirine bağlayan yollardan, kolayca tanınabilen referanslardan (üniversite girişi, hastane gibi) ve kesişme noktalarından (duraklar gibi) meydana geldiğini göstermektedir. Sonuçlardaki ortaklaşan ve farklılaşan öğeler kampüsteki yaşam deneyiminin görece daha fazla olduğu mekânlardır.

Kampüsün çağrışımları katılımcıların kampüsle nasıl ilişki kurduklarını ve kampüse dair anlayışlarını inşa etmek için neleri seçtiklerini ortaya koymaktadır. Burada kampüse dair deneyimlerinin sosyal, psikolojik ve mekânsal yansımaları (arkadaşlık, kalabalık, etkinlikler, eğitim, fakülteler yeşillik gibi) açıkça bir şekilde vurgulanmaktadır.

Kampüsün bilişsel haritaları kampüsün belirli yanlarının nasıl önceliklendirildiğini anlamaya olanak tanımaktadır. Kampüsü paylaşan öğrencilerin çizimlerini kendi deneyimlerini referans olarak çizdikleri ve çizimlerinde bütüncül bir temsilden ziyade parçaları (fakülteler, kafeler gibi) daha fazla vurguladıkları görülmektedir. Bilişsel haritalar katılımcıların mekânsal bilgi ve davranışlarına dair detaylı bilgiler sunmaktadır.

4. Tartışma

Bu çalışmada kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniğinin görgül bir araştırma üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Klasik uygulama prosedürleri ile kelime çağrışım testi temsil nesnesine ilişkin çağrışımları; bilişsel haritalama tekniği ise temsil nesnesine ilişkin mekânsal bilgi ve deneyimleri bir araya getirmektedir. Bu özellikleriyle her iki teknik de herhangi bir konuya dair bilme ve farkındalık süreçleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler psikolojide "bilgi" başlığı altında toplanan özelliklere (algılama, düşünme, imgeleme, duyumsama gibi) karşılık gelmektedir. Diğer taraftan her iki teknik duygulanım hakkında da bilgiler sunmaktadır. Duygulanım, genellikle bilincin dışında meydana gelen, eyleme hazırlayan ve ilgili temsil nesnesine dair olumlu ya da olumsuz değerlendirme içeren hisler olarak tarif edilebilir (Karakas, 2017; Slovic vd., 2007). Bu bakımdan her iki teknik klasik anlamdaki zihni meydana getiren unsurlardan bilgi ve duygulanıma ilişkin bilgileri elde etmek bakımından

elverişlidir. Ayrıca her iki teknik temsil nesnesine dair deneyimlerin doğrudan ya da dolaylı ipuçlarını sunmaktadır (de Alba, 2011; de Alba & Dargentas, 2015)

4.1 Bilişsel Haritalama Tekniğinin Güçlü Yanları

Her iki tekniğin yönergelerinin nasıl belirlendiği, yukarıda özetlendiği gibi, büyük önem kazanmaktadır. Yönergelerin araştırma amaçlarına uygun şekilde uyarlanması, istenilen sonuçların elde edilmesini sağlayabilir. Giriş bölümünde ana hatlarıyla özetlenen bilişsel haritalama üzerine yapılan görgül çalışmalar (Karasu vd., 2017, 2020; 2023; 2024; Peker-Dural vd., 2018) çalışmamızın sonuçlarıyla benzer şekilde bu tekniğin mekânsal, sembolik ve duygusal yönlerin yanı sıra sosyal ve kültürel özellikleri de kendi bütünselliği içinde inceleyebilme açısından önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Ayrıca mekânın sosyal temsillerini görsel olarak incelemek için elverişli araçlar olan bilişsel haritalar, kullanıcıların mekânla ilgili deneyimlerini, beklentilerini ve anlamlarını içerirler (Göregenli, 2021). Ancak bilişsel haritalama tekniği sadece görsellik sunmak zorunda değildir, katılımcılar herhangi bir konuya dair temsillerini yazılı olarak da ifade edebilirler. Bilişsel haritalama tekniğinin hangi yönerge ile kullanılacağı ve elde edilecek bilişsel haritaların nasıl analiz edileceği/çözümüneceği araştırmacının tercihi ve araştırma problemine bağlı olarak değişiklikler gösterebilir (Örnek analiz süreçleri için bkz. Südaş, 2020). Bilişsel haritalamanın esnek kullanım özelliği araştırmacılara önemli kolaylıklar sağlamaktadır.

Bilişsel haritalama kaliteli çevresel tasarımların geliştirilmesi, bilgisayar arayüzlerinin ve veri tabanlarının iyileştirilmesi, harita yapımı ya da güvenlik gibi uygulamalı alanlarda da etkin işlevler taşımaktadır (Bu konulardaki kapsamlı değerlendirmeler için bkz. Kitchin, 1994). Örneğin Kennedy ve meslektaşları (1997) tarafından Boston'daki çetelerin faaliyet bölgeleri ve çatışma alanlarının bilişsel haritalama tekniğiyle incelendiği araştırma, suçun mekânsal dağılımını ve bu alanların çeteler tarafından nasıl kullanıldığını ortaya koyarak, suçun mekânsal haritalandırılması hakkında önemli bilgiler sunmuştur.

4.2 Bilişsel Haritalama Tekniğinin Sınırlılıkları

Bilişsel haritalar birçok avantajına rağmen mekânsal çevresel bilginin karmaşıklığını ve çeşitliliğini tümüyle yansıtmamaktadır (Tversky, 1993). Bilgiyi derinlikli bir bakış açısından ziyade kuş bakışı temsil etmektedir (Nadel, 2013). Dahası bilişsel haritalar gerçek haritalara benzemek zorunda değildir ve burada "harita" terimi haritaların işlevleriyle bir benzerlik kurulması nedeniyle tercih edilmektedir (Downs & Stea, 1973). Dolayısıyla araştırmacıların katılımcıların zihinlerinde ne olup bittiğini incelemek için bilişsel haritalama tekniğinin yanı sıra destekleyici diğer tekniklerden yararlanmaları son derece önemlidir. Örneğin bilişsel haritalama tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşmeler, metafor analizi gibi yakın teknikler bir arada kullanılabilir gibi, çeşitli simülasyon ve beyin görüntüleme teknikleri içeren teknoloji tabanlı teknikler de kullanılabilir.

Bilişsel haritalama tekniğinin sonuçları farklılaşan gelişim evrelerine, mekânsal çevrenin kullanım pratiklerine göre değişmektedir (Downs & Stea, 1977). Söz gelimi çocuklarda bilişsel haritalama becerisinin gelişimi, çocukların artmakta olan zihinsel temsilleri ile maruz kaldıkları ortamlar arasındaki etkileşimi ile ilişkilidir (Uttal vd., 2001) veyahut bir şehirde kalma yaşama

süresi arttıkça o şehrin bilişsel haritalarındaki temsiller, gerçek dünyayı daha yakından yansıtmaya eğilimine girmektedir (Beck & Wood, 1976; Golledge, 1978). Dolayısıyla bilişsel haritalama tekniğinin uygulanacağı örneklemelerin demografik özellikleri, temsil nesnesiyle ilgili algıları ve deneyimlerini öğrenmek son derece önemli görünmektedir.

Bilişsel haritalama tekniğinin kullanılmasının kendine özgü zorlukları olabilmektedir. Bu zorluklar, alanın kapsamına giren araştırma konularının genellikle hem araştırmacılar hem de katılımcılar açısından afektif ve sembolik düzeyde "nötr/tarafsız" olmamasıyla ilgilidir. Söz gelimi bir mekân olarak herhangi bir kentin temsilleri bilişsel haritalama tekniği ile araştırıldığında, katılımcıların bu kente ilişkin afektif ve sembolik değerlendirmeleri, kentteki mekânsal temsillerine ve davranışlarına baskın gelebilir. Ancak bu tür durumlarda araştırma probleminin birkaç basamakta yapılandırılması bu zorluğun aşılmasını kolaylaştırabilir. Örneğin araştırmacı, çalışmayı farklı etaplara ayırarak kentin sakinlerinin mekânsal hareketliliği ve temsillerini ayrı bir yönerge ile kentteki sosyal temsilleri farklı bir yönerge ile inceleyebilir. Benzer şekilde zor ve tartışmalı konuların bilişsel haritalama tekniği ile araştırıldığı çalışmalarda, araştırmacılar çalışma konusuna dair kendi konumlarına dair bölümler hazırlayarak hem kendileri hem de okurlar için daha hesap verilebilir çalışmalar yürütebilirler.

4.3 Kelime Çağrışım Testinin Güçlü Yanları

Kelime çağrışım testi, herhangi bir konuya dair kapsamlı ve karmaşık çağrışımları bir araya getirebildiği için herhangi bir konuya dair değişimi tespit etmekte araçsallaştırılabilir. Nitekim örneğin öğretim öncesi ve sonrası değişimin anlaşılmasında kelime çağrışım testi sıklıkla kullanılabilir (Cachapuz & Maskill, 1987; Shavelson, 1972). Her ne kadar bu durumu anlayabilmek için bilgiyi ölçen testler kullanılsa da kelime çağrışım testi temsil nesnesi ile çağrışımlar arasındaki ağırları göstermeye olanak tanımaktadır (Bahar vd., 1999). Böylece temsil nesnesi ile çağrışımları arasında düşünme ihtiyacının değerini vurgulamaktadır (Bahar, 1999). Hâlbuki bilgiyi ölçen testler belirli yanıtlar arasından seçim yapılmasını esas alan kapalı bir sistemi esas almaktadır.

Kelime çağrışım testi, uygulaması son derece kolay ve zamandan tasarruf sağlayan bir tekniktir. Bireysel veya grup şeklindeki uygulamalarla geniş örneklem gruplarından veri toplamak için elverişlidir. Benzer şekilde el ile ya da bilgisayar ortamında basit ve ileri düzey istatistiksel analizlere uygun doğası araştırmacılar için ilgi çekicidir.

4.4 Kelime Çağrışım Testinin Sınırlılıkları

Kelime çağrışım testi, temsil nesnesine dair çağrışımların zihinde birbirleriyle bağlantılı olduğu varsayımına dayanmaktadır (Shavelson, 1972). Bazı yanıtların temsil nesnesiyle ilişkili olmadığı koşullarda, araştırmacılar bu durumu "anlamsız" olarak değerlendirme eğilimine girebilirler. Gerçekten anlamsız da olabilir, ancak temsil nesnesiyle ilişkili görünmeyen yanıtların anlamı ayrı sorularda sorularak bu konuda yeni açılımlar elde edilebilir.

Kelime çağrışım testindeki sonraki yanıtlar temsil nesnesine yerine, ilk belirtilen çağrışım ifadelerine göre zincirleme olarak sıralanabilir. Bu sınırlılığı mutlak anlamda kontrol edebilmek yeterince mümkün görünmemektedir. Uygulama esnasındaki birçok içsel ve dışsal uyaran son derece farklılaşan çağrışımları tetikleyebilir. Bu durum yanıtların birçok olasılıkla ve

rastlantısallıkla ifade edilebilmesine olanak tanır. Ancak yine de temsil nesnesinin uygulama öncesi ve esnasında sözlü ve yazılı olarak belirginleştirilmesi görece bir önlem olarak nitelendirilebilir.

5. Sonuç

İnsan davranışlarına dair son derece teknikleştirilmiş ve derinlemesine sayısız bilgilerin üretildiği günümüz sosyal bilimler anlayışında, insana dair bütünsel bir kavrayışa yönelik ihtiyaç gün geçtikçe artıyor gibi görünmektedir. Kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama tekniği, insan davranışlarının mekânsallığı, zamansallığı, sosyallığı ve psikolojik niteliklerini içeren dört temel görünüşünü bir arada inceleme konusundaki belirgin eksikliği kapatmaya katkıda bulunabilir. Bunu yapabilmesinin en elverişli yollarından biri katılımcılara verilecek yönergenin yeniden yapılandırılması olabilir. Yönergeler söz gelimi katılımcıların temsil nesnesine dair zamansal ve mekânsal deneyimlerini öğrenmek üzere şekillendirilebilir.

Kelime çağrışım testi ve bilişsel haritalama sadece çağrışımları ya da mekânın zihindeki bilişsel izlerinin keşfedilmesine olanak sağlamazlar. Aynı zamanda bu teknikler temsil nesnesine dair anlamları, tutumları, ihtiyaçları, duygulanımları, bilgileri ve temsil nesnesiyle etkileşime ilişkin karmaşık ve karşılıklı deneyimleri bütünleştiren yapılar olarak çerçevelenebilir (de Alba vd., 2020). Bu yönüyle özellikle bilişsel haritalamanın ürünü olan bilişsel haritalar insan davranışlarının anlaşılmasında, genellikle iki ayrı birim olarak değerlendirilen insan ve mekân etkileşimlerinde değil; insan ve mekânın birbirinden ayrılamaz ve karşılıklı olarak tanımlanması konusunda (Werner vd., 1985), son derece elverişli araçlar olarak kullanılabilir. İnsan-mekân ilişkilerine dair bu bütünsel kavrayış, insan davranışlarının dinamik doğasının anlaşılmasına önemli katkılar sunabilir.

Kelime çağrışım testi ve özellikle bilişsel haritalama tekniği insan davranışlarını kendi mekânsallığı, afektif ve sembolik yanlarıyla ve bütünsel bir kavrayış içinde (insan ve mekânın birbirinden ayrılamaz ve karşılıklı olarak) ele almada yararlı araçlardır. Burada mekânsallıktan kastedilen davranışın mekâna yansımaları, mekânla ifade edilmesi ve davranışla-mekân arasındaki dinamik etkileşimlerdir (Göregenli, 2021). Davranışın afektif yanları, herhangi bir konuya ya da uyarana dair duyguları ve hisleri içerecek şekilde olumludan olumsuzu giden değerlendirmelerdir (Cruz & Pol, 2005; Slovic vd., 2007); davranışın sembolik yanları ile anlamlar, değerler, metaforlar ve imgeler kastedilmektedir. Bütünsel kavrayış ise insan davranışlarının sadece psikolojik özelliklerle değil, zaman, mekân ve sosyallik boyutlarının ve bu dördünün oluşturduğu bütünsel birlik içinde anlaşılmasıdır (Altman & Rogoff, 1987; Werner vd., 2002). İnsan davranışlarının anlaşılmasına dair bu bütünsellik anlayışı, davranışların mekânsal, zamansal ve başkalarının varlığından bağımsız bir şekilde, bir tür vakumda gerçekleşmediğini vurgulamak bakımından son derecede önemlidir (Göregenli, 2021; Karasu, 2021).

Bu çalışma ile bir temsil nesnesini araştırırken sözel ve görsel tekniklerin nasıl bir arada kullanılabileceğinin somut bir örneği gösterilmiştir. Her iki teknik temsil nesnesine ilişkin kapsamlı ve bütüncül bir perspektifini sunmak için uygun bir çerçeve sunmaktadır.

TEŞEKKÜR

Yazar bilişsel haritaların kodlama sürecine destekleri için Berfin Balakan'a teşekkür etmektedir.

FİNANSAL DESTEK

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK

Bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyulduğu beyan edilmiştir. Bu araştırma için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kuruluna başvuru yapılarak çalışmanın etik kurul onayı alınmıştır (Karar tarihi: 07/09/2023, Karar no: 2023/23-09).

YAZAR KATKI BEYANI

Mehmet Karasu | Genel katkı düzeyi %100.

Yazar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Abric, J. C. (1993). Central system, peripheral system: Their functions and roles in the dynamics of social representations. *Papers on Social Representations*, 2(2), 75- 78.
- Altman, I., & Rogoff, B. (1987). World views in psychology: Trait, interactional, organismic, and transactional perspective. In D. Stokols & I. Altman (Eds.), *Handbook of environmental psychology* (pp. 7-40). John Wiley & Sons.
- Arruda, A. (2015). Image, social imaginary and social representations. In G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell & J. Valsiner (Eds.), *The Cambridge handbook of social representations* (pp. 128-142). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107323650.012>
- Bahar, M. (1999). *Investigation of biology students' cognitive structure through word association tests, mind maps and structural communication grids* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. University of Glasgow.
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R. G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141. <https://doi.org/10.1080/00219266.1999.9655653>
- Beck, R. J., & Wood, D. (1976). Cognitive transformation of information from urban geographic fields to mental maps. *Environment and Behavior*, 8(2), 199-238. <https://doi.org/10.1177/001391657682003>
- Bilgin, N. (1999). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Cachapuz, A. F. C., & Maskill, R. (1987). Detecting changes with learning in the organisation of knowledge: use of word association tests to follow the learning of collision theory. *International Journal of Science Education*, 9(4), 491-504. <https://doi.org/10.1080/0950069870090407>
- Cruz, Z., & Pol, E. (2005). Affective dimension in cognitive maps of Barcelona and São Paulo. *International Journal of Psychology*, 40(1), 37-50. <https://doi.org/10.1080/00207590444000122>
- Dany, L., Urdapilleta, I., & Lo Monaco, G. (2015). Free associations and social representations: Some reflections on rank-frequency and importance-frequency methods. *Quality & Quantity*, 49(2), 489-507. <https://doi.org/10.1007/s11135-014-0005-z>
- de Alba, M. (2011). Social representations of urban spaces: a comment on mental maps of Paris. *Papers on Social Representations*, 20(2), 29.1-29.14.
- de Alba, M., & Dargentas, M. (2015). A study on the social representations and social memory of Brest, a French city destroyed during the Second World War. *Psicología e Saber Social*, 4(2), 195-206. <https://doi.org/10.12957/psi.saber.soc.2015.20075>
- de Alba, M., Herrera, L., & Loubier, J. C. (2020). Social representations of Mexico City historic center: heritage and controversial memories. *Papers on Social Representations*, 29(1), 7.1.-7.25.
- de Deyne, S., & Storms, G. (2014). *Word associations*. Oxford Handbooks Online. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199641604.013.018>
- Deese, J. (1965). *The structure of association in language and thought*. The Johns Hopkins University Press.
- Doise, W., Clemence, A., & Lorenzi-Cioldi, F. (1993). *The quantitative analysis of social representations*. Harvester Wheatsheaf.
- Downs, R. M., & Stea, D. (1973) (Eds.). Cognitive maps and spatial behaviour: Process and products. In *Image and environment: Cognitive mapping and spatial behavior* (pp. 8-26). Aldine.
- Downs, R. M., & Stea, D. (1977). *Maps in minds: Reflections on cognitive mapping*. Harper & Row.
- Garskoff B. B., & Houston J. P. (1963). Measurement of verbal relatedness: An idiographic approach. *Psychological Review*, 70, 277-288. <https://doi.org/10.1037/h0041879>

- Gliner, J. A., Morgan, G. A., & Leech, N. L. (2015). *Uygulamada araştırma yöntemleri: Desen ve analizi bütünlüştiren yaklaşım* (S. Turan, Çev. Ed.). Nobel Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 2009)
- Golledge, R. G. (1978) Learning about urban environments. In Carlstein, T., Parkes, D. & Thrift, N. (Eds.), *Timing space and spacing time (vol. 1)* (pp. 76-89). Arnold.
- Göregenli, M. (1985). *Kentsel alanların algılanması ve kentsel imajlar: İzmir kentine ilişkin bir psikolojik haritalama çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Göregenli, M. (2021). *Çevre psikolojisi: İnsan mekân ilişkileri* (5. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göregenli, M., Karakuş, P., Umuroğlu, İ., & Ömüriş, E. (2013). *Selçuk kent belleği: Dün, bugün ve geleceğin zihinsel temsilleri*. Selçuk Belediyesi, Selçuk Efes Kent Belleği Yayınları.
- Gulick, J. (1963). Images of an Arab city. *Journal of the American Institute of Planners*, 29(3), 179-198. <https://doi.org/10.1080/01944366308978063>
- Kaplan, S. (1973). Cognitive maps in perception and thought. In R. M. Downs & D. Stea (Eds.), *Image and environment: Cognitive mapping and spatial behavior* (pp. 63-78). Aldine.
- Karakuş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakuş psikoloji sözlüğü: Bilgisayar programı ve veritabanı - www.psikolojisozlugu.com (sürüm: 5.2.0/2022).
- Karakuş, P. (2007). *İzmir Kültürpark'ının İzmirliiler açısından anlamı ve Kültürpark hakkındaki temsilleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Karasu, M. (2021). *Zamanı ve mekânı kendileme ile zamansal deneyim arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Karasu, M., & Peker-Dural, H. (2023). Nitel yöntemlere giriş. Peker-Dural, H. ve Karasu, M. (Ed.), *Nitel araştırma yöntemleri: Psikoloji uygulama örnekleriyle içinde* (ss. 2-5). Nobel Yayınları.
- Karasu, M., Karlıdağ, S., & Tekdemir, G. (2023). Social representations of Istanbul: Socio-spatial analysis via visual and verbal techniques. *Papers on Social Representations*, 32(2), 4.1-4.21.
- Karasu, M., Mehmetoğlu, E., Tuzkaya, F., & Göregenli, M. (2017). Türkiye-Ermenistan ilişkileri ve temsiller: Ermenistan'dan bir bakış. A. Güvenç Saygın (Ed.), *Türk-Ermeni ilişkilerinin bölgesel politikalara etkisi (19. yüzyıldan günümüze) uluslararası sempozyumu bildiri kitabı* (ss. 419-441). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Karasu, M., Yeşilyaprak, R., & Göregenli, M. (2020). Gençlerin bakış açısıyla 1915: Türkiye- Ermenistan karşılaştırması. A. Yılmaz (Ed.), *21. yüzyılda Ermeni kimliğine eleştirel yaklaşımlar: Kırılma, direnç ve dönüşüm içinde* (ss. 53-78). Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Karasu, M., Yeşilyaprak, R., & Karlıdağ, S. (2024). Hapishanelere yönelik sosyo-mekânsal temsillerin incelenmesi: Deneyim, mekân ve gündelik üretimler. *Psikoloji Çalışmaları*, 44(1), 34-57. <https://doi.org/10.26650/SP2021-1014200>
- Karlıdağ, S. (2023). Nitel araştırmanın temelleri: Paradigma ve perspektifler. Peker-Dural, H. ve Karasu, M. (Ed.), *Nitel araştırma yöntemleri: Psikoloji uygulama örnekleriyle içinde* (ss. 27-51). Nobel Yayınları.
- Kaşdarma, E. (2020). "Namuslu kadın" ile "namuslu erkek" temsillerinin kalıpyargı içeriği modeline entegre edilmesi ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının sistemi meşrulaştırıcı işlevinin incelenmesi [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Kennedy, D. M., Braga, A. A., & Piehl, A. M. (1997). The (un)known universe: Mapping gangs and gang violence in Boston. In D. Weisburd & J. T. McEwen (Eds.), *Crime mapping and crime prevention* (pp. 219-262). Criminal Justice Press.
- Kitchin, R. (1994). Cognitive maps: What are they and why study them? *Journal of Environmental Psychology*, 14, 1-19. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80194-X](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80194-X)
- Kitchin, R. (2015). Cognitive maps. In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2. Ed.; pp. 79-83). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.72008-3>
- Lahlou, S., & Abric, J. C. (2011). What are the "elements" of a representation? *Papers on Social Representations*, 20(2), 20.1-20.10.
- Lo Monaco, G., Piermattéo, A., Rateau, P., & Tavani, J. L. (2017). Methods for studying the structure of social representations: A critical review and agenda for future research. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 47(3), 306-331. <https://doi.org/10.1111/jtsb.12124>
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. The MIT Press.
- Milgram, S., & Jodelet, D. (1976). Psychological maps of Paris. In H. Proshansky, W. Ittelson & L. Rivlin (Eds.), *Environmental psychology: People and their physical settings* (2nd Ed.; pp. 104-124). Holt, Rinehart & Winston.
- Milgram, S., Greenwald, J., Kessler, S., McKenna, W., & Waters, J. (1972). A psychological map of New York City: Cities possess psychological dimensions that can be mapped through new cartographic techniques. *American Scientist*, 60(2), 194-200.
- Moliner, P., & Abric, J. C. (2015). Central core theory. In G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell & J. Valsiner (Eds.), *The Cambridge handbook of social representations* (pp. 83-95). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107323650.009>
- Moscovici, S. (1963). Attitudes and opinions. *Annual Review of Psychology*, 14, 231-260. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.14.020163.001311>
- Moscovici, S. (1973). Foreword. In C. Herzlich (Ed.), *Health and illness: A social psychological analysis* (pp. ix-xiv). Academic Press.

- Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. In R. M. Farr & S. Moscovici (Eds.), *Social representations* (pp. 3-69). Cambridge University Press.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 211-250. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420180303>
- Moscovici, S. (2000). The phenomenon of social representations. In G. Duveen (Ed.), *Social representations: Explorations in social psychology* (pp. 18-77). Polity Press.
- Nadel, L. (2013). Cognitive maps. In D. Waller & L. Nadel (Eds.), *Handbook of spatial cognition* (pp. 155-171). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13936-009>
- Özkan Demir, K. (2022). *Kadın üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve sosyal temsillerinin değişim olasılıkları: Barış ve savaş üzerine odak grup tartışmalarına katılımın etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Peker-Dural, H., Tuzkaya, F., Elçi, C., Akça, E., Mehmetoğlu, E., Solak, Ç., Karasu, M., & Göregenli, M. (2018). Üniversite öğrencilerinin Doğu-Batı temsilleri: Ayrımlar, eleştiriler, talepler. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(Özel Sayı), 103-116.
- Rateau, P., Moliner, P., Guimelli, C., & Abric, J. (2012). Social representation theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (vol. 2) (pp. 477-497). Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n50>
- Shavelson, R. J. (1972). Some aspects of the relationship between content structure and cognitive structure in physics instructions. *Journal of Educational Psychology*, 63, 225-234. <https://doi.org/10.1037/h0032652>
- Simmons, W. K., Hamann, S. B., Harenski, C. L., Hu, X. P., & Barsalou, L. W. (2008). fMRI evidence for word association and situated simulation in conceptual processing. *Journal of Physiology-Paris*, 102(1-3), 106-119. <https://doi.org/10.1016/j.jphysparis.2008.03.014>
- Slovic, P., Finucane, M. L., Peters, E., & MacGregor, D. G. (2007). The affect heuristic. *European Journal of Operational Research*, 177(3), 1333-1352. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2005.04.006>
- Südaş, İ. (2020). Bilişsel haritalar: Tanımı, türleri ve analizi. N. Özgen ve S. Coşkun (Eds.), *Davranışsal coğrafya içinde* (ss. 187-225). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Südaş, İ., & Öz, İ. (2018). Davranışsal coğrafyada bilişsel haritalar: Ege Üniversitesi kampüsü örneği. *Türk Coğrafya Dergisi* 71, 81-92. <https://doi.org/10.17211/tcd.470931>
- Sudas, I., & Gokten, C. (2012). Cognitive maps of Europe: Geographical knowledge of Turkish geography students authors. *European Journal of Geography*, 3(1), 41-56.
- Tolman, E. C. (1948) Cognitive maps in rats and men. *Psychological Review*, 55(4), 189-208. <https://doi.org/10.1037/h0061626>
- Tolman, E. C., & Honzik, C. H. (1930). Introduction and removal of reward, and maze performance in rats. *University of California Publications in Psychology*, 4, 257-275.
- Tversky, B. (1993). Cognitive maps, cognitive collages, and spatial mental models. In A. U. Frank & I. Campari (Eds.), *Spatial information theory: A theoretical basis for GIS* (pp.14-24). Springer. <https://doi.org/10.1007/3-540-57207-4>
- Uttal, D. H., Gregg, V. H., Tan, L. S., Chamberlin, M. H., & Sines, A. (2001). Connecting the dots: Children's use of a systematic figure to facilitate mapping and search. *Developmental Psychology*, 37(3), 338-350. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.3.338>
- Vergès, P. (1992). L'evocation de l'argent: Une méthode pour la définition du noyau central d'une représentation. *Bulletin de Psychologie*, 45(405), 203-209. <https://doi.org/10.3406/bupsy.1992.14128>
- Werner, C. M., Altman, I., & Oxley, D. (1985). Temporal aspects of homes: A transactional perspective. *Home Environments*, 8, 1-32. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2266-3_1
- Werner, C. M., Brown, B. B., & Altman, I. (2002). Transactionally oriented research: Examples and strategies. In R. Bechtel & A. Churchman (Eds.), *Handbook of environmental psychology* (pp. 203-221). Wiley.

Extended Abstract

Introduction. The word association test and cognitive mapping technique are among the research techniques commonly used in the social sciences. The word association test allows the research topic verbally, and the cognitive mapping technique allows visually. This includes the possibility of providing a holistic perspective on the research topic. However, there is no study in which these two techniques have been methodologically evaluated on the basis of an empirical study.

Present Study. This study conducts an empirical examination of the word association test and cognitive mapping technique. In this context, the associations and cognitive maps of a group of students from Van Yüzüncü Yıl University about the university campus were analyzed using the word association test and the cognitive mapping technique, respectively.

Method. A total of 130 students from Van Yüzüncü Yıl University voluntarily participated in the study. The participants were recruited using convenience sampling. The participants were given an average of 30 minutes to draw after receiving the cognitive mapping instructions. Following the completion of the drawing, we administered a demographic information form and a hierarchical word association test. We subjected the data from the word

association test to prototype and similarity analysis using IRAMUTEQ, and the data from the cognitive mapping process to cognitive map analysis.

Results. The results obtained from both techniques show that the features of Van Yüzüncü Yıl University Zeve campus such as dormitories, beach, faculties and hospital are common. As a difference, we understood that in addition to associations such as the size of the campus in terms of area, Lake Van, social relations (such as friendship), problems related to the campus (such as the distance of the campus from the city center, transportation problems [such as long queues, full transportation vehicles], dogs running loose in the campus environment, cold weather conditions, poor quality of education) are highlighted in the word association test.

Unlike the word association test, participants highlighted items such as campus roads, bus stops, dining hall, university entrance, and Alle Road in their cognitive maps. These elements reveal that the participants' cognitive maps of the campus consist of edges or boundaries (e.g., coastline, Van Lake), large parts of the campus (e.g., Alle Road), roads connecting the elements, easily recognizable references (e.g., university entrance, hospital), and intersection points (e.g., bus stops). The common and differentiated elements in the results are the areas where the experience of living on campus is relatively more prevalent.

The connotations of the campus reveal how participants relate to the campus and what they choose to construct their understanding of the campus. They clearly emphasize the social, psychological, and spatial reflections of their campus experiences, which include friendship, crowds, activities, education, faculty, and greenery.

Cognitive maps of the campus allow us to understand how certain aspects of the campus are prioritized. It can be seen that the students who shared the campus drew their drawings with reference to their own experiences and emphasized parts (such as faculties and cafes) more than a holistic representation. Cognitive maps provide detailed information about participants' spatial knowledge and behavior.

Discussion. In classical application procedures, the word association test gathers associations related to the representation object, while the cognitive mapping technique gathers spatial knowledge and experiences related to the representation object. With these features, both techniques provide information about the processes of knowledge and awareness of any object. This information corresponds to the characteristics that are grouped together under the title of "cognition" in psychology, such as perception, thinking, imagination, and sensation. On the other hand, both techniques also provide information about affect. Affect can be defined as feelings that generally occur outside of consciousness, prepare for action, and involve a positive or negative evaluation of the representation object (Karakaş, 2017; Slovic et al., 2007). In this respect, both techniques are suitable for obtaining information about cognition and affect from the elements that constitute the mind in the classical sense. Moreover, both techniques provide direct or indirect clues about the experience of the object of representation (de Alba, 2011; de Alba & Dargentas, 2015).

Conclusion. The word association test and cognitive mapping technique are useful tools to address human behavior in its spatial, affective, and symbolic aspects, as well as in a holistic understanding of human behavior (human and space as inseparable and reciprocal).

Ekler

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: _____
2. Yaşınız: _____
3. Eğitim durumunuz (örneğin lisans, lisansüstü): _____
4. Fakülteniz: _____
5. Bölümünüz: _____
6. Sınıfınız: _____
7. Aşağıdaki seçeneklerden ailenizin aylık ortalama gelirini en iyi ifade eden seçeneği işaretleyiniz.
 Asgari ücretten³ (11.402 TL) daha az 30.000 TL – 39.999 TL
 11.403 TL – 19.999 TL 40.000 TL ve üzeri
 20.000 TL – 29.999 TL Cevap vermek istemiyorum
8. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsünü ne kadar süredir aktif olarak kullanıyorsunuz? (örneğin 15 ay, 2 sene gibi)

9. Nerede ikamet ediyorsunuz?
 Kampüste kalıyorum.

³ Veri toplama dönemindeki asgari ücret referans alınmıştır.

- Kampüs dışında kalıyorum.
 Diğer (Lütfen belirtiniz.) _____

10. Yaşamınızı en uzun süre geçirdiğiniz yer:

- Şehir
 İlçe
 Köy
 İstanbul-Ankara-İzmir Metropolleri

HİYERARŞİK KELİME ÇAĞRIŞIM TESTİ

1. Lütfen "Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Zeve Kampüsü" deyince kendiliğinden aklınıza gelen **ilk dört sözcüğü** aşağıya yazar mısınız?

- A _____
B _____
C _____
D _____

2. Şimdi, lütfen cevaplarınızı daha önemliden daha az önemliye doğru sıralayınız. "**1**" dört sözcük arasında **daha önemli olanı**, "**4**" ise dört kelime arasında **daha az önemli olanı** temsil etmektedir.

- 1 _____
2 _____
3 _____
4 _____

BİLİŞSEL HARİTALAMA FORMU

Katılımcıların Van YYÜ Zeve Kampüsü'ne ilişkin bilişsel haritalarını anlamak için kullanılan A3 boyutunda boş ve beyaz bir sayfadır. Katılımcılara "Sizden Van YYÜ Zeve Kampüsünü bir bütün olarak hayal etmenizi istiyoruz. Kampüsün girişinden içeriye geliyormuş gibi hızlı bir haritasını yapmanızı istiyoruz. Haritayı sanki bir yabancıya kampüsün hızlı bir tarifini yapıyormuşsunuz gibi bildiğiniz, tanıdığınız bütün ana özellikleri kapsayacak şekilde önünüzdeki kâğıda çizin. Sizden doğru ve güzel bir çizim beklemiyoruz, sadece gelişigüzel bir taslak olması yeterlidir." yönergesi aktarılarak kampüsün bilişsel haritaları çizdirilmiştir.